

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / *Received*: 01.01.2018• Kabul Tarihi / *Accepted*:10.01.2018

Distopik Devletin Biyopolitikası*

Cengiz EKİZ

Dr. Öğr. Üyesi

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, Bolu-Türkiye

ORCID: 0000-0001-9649-089X

ekiz.cengiz@gmail.com

“Kişinin uğrayacağı gerçek felaket ruhunun çürümesidir”

Sokrates

Öz

Değişen siyasal ve toplumsal koşullar, güvenlik politikalarının daha da öne çıkmasına neden olmuştur. Bu da “kamu güvenliği” kavramını otoriter yönetim modelinin temeli haline getirmiştir. Dolayısıyla siyasal alanda demokratik meşrulaştırıcı zemin de değişmiştir. Güvenlik devleti retoriğinin yükselişi, iç güvenlik unsurları üzerine inşa edilen bir kamu politikası modelinin geliştirilmesine dayanmaktadır. Kontrol toplumunun kalıcı olması için istisna halinin veya olağanüstü halin süreklileştirilmesi stratejisi, bir kamu politikasına dönüşmüştür. Günümüzde tartışılan husus, kamu güvenlik politikalarının, istisna halini normalleştirilmesi ve kalıcılaştırmasıdır. Hatta bu politikaları yaygınlaştırma aracı haline gelmesidir.

Distopyalar, hayal edilen veya arzulanan toplum modellerinin eleştirisi niteliğindedir. Ayrıca mevcut toplumsal, siyasal sistemin dolaylı ve metaforik yollarla büyü bozumlarıdır. Distopya literatüründe yönetim tarzı ve toplumsal düzen temsili karakterler yoluyla anlatılmaktadır. Bu literatürde mekânsal kurgu, emek süreci ve ideoloji inşası gibi faktörler ayrıntılı olarak betimlenmektedir. Modern yönetim pratikleri hukuk söylemi içinde aynı zamanda disipline edici bir niteliğe sahiptir. Nüfusun, hayatın (bios) tüm sorunları, kolektif niteliği gereği iktidarın müdahale alanına çekilmektedir; bu anlamda da biyopolitik niteliktedir. Bu yüzden kamu güvenlik politikaları, modern yönetimin ayrılmaz unsurları olarak öne çıkmaktadır. Öyle ki, güvenlik devleti istisna halini meşrulaştırma ve yaygınlaştırmaktadır. Yönetim kendi mekanizmalarını geliştirdikçe, distopik kurguların bir mecazına dönüşmektedir. Kullanılan dilde, çalışma düzeninde, yaşamın her alanında kâbus sıradanlaşır, olağanlaşır ve kabul edilir. Bu çalışmada, söz edilen süreç, güvenlik devleti modelinde nüfusun ve gündelik yaşamın yeniden üretim mekanizmaları, birbirinden farklı kurgulara sahip üç modern ütopya/distopya çerçevesinde incelenmektedir. Bu bağlamda Bindokuzyüzseksendört (1984) (George Orwell), Cesur Yeni Dünya (Aldous Huxley), Fahrenheit 451 (Ray Bradbury) çerçevesinde tartışılacaktır.

Anahtar Kavramlar: Distopya, Biyo-Politika/İktidar, Güvenlik Devleti, Kamu/İç Güvenlik Politikası, İstisna Hali.

* Bu çalışma, 30 Kasım 2017 tarihinde 15. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresinde sunulan “Ütopyadan Distopyaya Güvenlik Devletinin Biyopolitiği” adlı bildiri metninden yararlanılarak hazırlanmıştır. Katkı, öneri ve eleştirilerinden dolayı Veysel Erat, Aydın Ördök, Selime Güzelsarı, Gülenay Baş Dinar, ve Fatih Yaşlı’ya şükranlarımı sunarım.

Biopolitics of Dystopic State

Abstract

Changing political and social conditions have caused the security policies become more prominent. This, in turn, has transformed the “public security” concept into the basis for the authoritarian administration model. Hence the democratic legitimizing ground in the political sphere has changed too. The rise of security state rhetoric is based on the development of a public policy model that is constructed on the components of internal security. The perpetuation strategy of the state of exception and the state of emergency for sustaining the control society has become a public policy. What is being discussed today is that the public security policies normalize and maintain the state of exception. As a matter fact they have become the extensification apparatus for these policies.

Dystopias are critiques of the imagined and desired society models. Moreover they are the demystifications of present social and political systems by the indirect and metaphorical ways. The administration practices and social order are narrated by the representative characters in the dystopia literature. Factors such as the spatial setup, labor process and ideological construction are described in detail in this literature. Modern administration practices function in a disciplinary mood in the law rhetoric. All problems of population, of life (bios) are drawn to the interference sphere of power because of its collective nature. Therefore the public security policies come to fore as the integral parts of the modern administration. Indeed the security state legitimizes and extends the state of exception. As the administration improves its own mechanisms, it becomes a metaphor of dystopic setups. The nightmare in all levels of life, in the language used, in the work order, etc. becomes ordinary, usual and at last it is appropriated. In this study, the process in question, the reproduction mechanisms of population and everyday life within the context of the security state model are discussed in the framework of three modern utopias/dystopias that have different setups, namely 1984 (George Orwell), Brave New World (Aldous Huxley), Fahrenheit 451 (Ray Bradbury).

Keywords: Dystopia, Bio-politics, Bio-power, Security State, Public Security Policy, Internal Security Policy, State of Exception

GİRİŞ

Değişen siyasal ve toplumsal koşullar son yıllarda devletin unsurları üzerine yapılan tartışmalarda, (dış/iç) güvenlik politikalarının öne çıkmasına neden olmuştur. Kamu politikalarının güvenlik boyutu genellikle dış güvenlik ve uluslararası ilişkiler bağlamında değerlendirmiş, doğal olarak da bu disiplinin bilgisiyle sınırlı kalmıştır. Bu çalışmamıza bir varsayım da bulunarak başlayabiliriz: Güvenliğe ilişkin tartışmalar, “kamu güvenliği/iç” güvenlik” ve/veya “kamu düzeni” gibi kavramlarla yapılan ama daha çok da nüfus, emek süreci vb. gibi biyopolitik süreçlerin yaşandığı bir sorunsal içinde yer almaktadır. Bu sorunsal aynı zamanda o ülkedeki güvenlik tartışmasının kaynağıdır da. Günümüzde, toplumsal düzen veya kamu düzeni iç güvenlik ölçütlerine indirgenmiş, bununla tanımlanır olmuştur. Burada kavramsal düzeyde iki temel çerçevenin referans alınması gerekir: Güvenlik devleti ve [kamu] biyopolitikası. Bunu irdelemek için de, yer yer genelleme düzeyinde kalan, bu iki kavramın daha somutta belirlediği üç farklı distopya örneği yer alacak. Aslında amaçlanan şey, (iç) güvenlik, asayiş, toplumsal düzen, nüfus, emek süreci vb. gibi kavramlarla karşımıza çıkan dünya tasarımlarının biyopolitik analizi ve bu analizin araçlarının yaratılmasının imkânlarının olup olmadığının araştırılmasıdır.

İç güvenlik/kamu güvenliği kavramının giderek daha fazla “otoriter” yönetim modellerini anımsatmasının sonucunda, “demokratik” iktidarlar da “meşru” şiddet araçlarını, kamu özgürlüklerini daha çok kısıtlayan bir zemine doğru kaydırmışlardır. Devletin güvenlik unsurlarını daha da öne çıkaran retoriğin yükselişiyle tanık olunan şey şudur: Modernitenin erken dönemlerinde topluma dışsal, toplumun ıslahı üzerine kurulu olan disiplin düşüncesi yerini, mevcut kısıtları içselleştiren denetim/kontrol toplumuna bırakmıştır. Haliyle bu geçiş üzerindeki tartışmaları da epey genişletmiştir. Modern dönemde ise denetimin kalıcı hale getirilmesi için de farklı türde savaş halinin (istisna halinin veya olağanüstü halin) süreklileştirilmesi stratejisi bir tür kamu politikası olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuçta, hukuk devletinin demokratik hakları koruduğu toplumsal düzenin, farklı gerekçeler ve usullerle askıya alındığı “istisna halleri” ortaya çıkmaktadır. Distopya literatüründe yönetim tarzı, kamu/toplum düzeni vb. temsili karakterler yoluyla anlatılmaktadır. Mekânsal kurgu, emek süreci (çalışma hayatı), ideoloji inşası gibi unsurlar ise ayrıntılı olarak betimlenmektedir. Üretici güçlerin gelişmesine bağlı olarak nüfusa gömülü emek stokunun ve emeğin yeniden üretiminin kontrolü/denetimi aynı zamanda sözünü ettiğimiz bu biyopolitik bir zeminde gerçekleşmektedir. Bu yüzden yönetim, distopik kurguların bir mecazına dönüşmektedir. Mecaz, farklı örneklerde yer yer gerçekliğin saptırılmış yüzeyi ama bir o kadar da gerçeğin kendisi haline gelir. Baskı ve yalanla yoğurulmuş otorite içselleştirilir; “olmayan şey/yer” (*utopos*), artık olduğuna inanılan “yeni gerçek” haline gelir.

Bu geniş tartışma literatürü doğal olarak kalabalık ve dağınık bir malzemenin ayıklanmasını, bunlar arasında gerekli olanların filtre edilmesini gerektirmektedir.

Distopik evren, dünya, ülke vb. tasarımlarında yer alan ortak öğeler güvenlik kavramsallaştırmasına yönelik biyopolitik kavramları içeren bir analize tabi tutulabilir. Distopyalar, hayal edilen, arzulanan, hedeflenen toplum modellerinin eleştirisi ve mevcut toplumsal, siyasal sistemlerin dolaylı, temsili ve metaforik yollarla yapı/büyü bozumlarıdır. Ters-ütopya, karşı-ütopya, kara-ütopya olarak da adlandırılan bu literatürde yönetim tarzı, kamu/toplum düzeni vb. temsili karakterler, kurumlar ve ilişkiler yoluyla anlatılmakta, mekânsal kurgu, maddi hayat, çalışma hayatı ve ideoloji oluşturma gibi faktörler ayrıntılı olarak betimlenmektedir (Bloch, 2007; Jameson, 2009).

Modern yönetim pratiklerinde “hukuk devleti” söylemi, demokratik güvenlik unsuru olarak kabul edilmekle birlikte aynı zamanda disipline edici bir niteliğe de sahiptir. Hatta bu söylem, disiplin tanımının ötesine geçerek toplumun başta emek gücü olmak üzere her süreçte denetlenmesi (kontrol) için biyopolitik nitelikte bir tahakküm ilişkisi kurmaktadır. Bu yolla, belirsiz ve köksüz bir iktidar tanımından ziyade, toplumsal düzenin her kanalına sızabilen, çatlakları tutan bir güvenlik anlayışı egemen olmaktadır. Bu da toplumun kültürel, maddi, değerler vb. bağlamındaki tüm üretim-tüketim-yeniden üretim döngüsünde denetlenebildiği biyo-iktidar unsurlarını daha da belirginleştirmektedir¹. Üretimin düzeni ve toplumsal hayat arasındaki bağ, hayatın bütün alanlarına, bireye (bedene) üretim-tüketim döngüsünün bileşenlerinin nüfuz etmesiyle kurulmaktadır (Hardt & Negri, 2001: 371; 2004). Biyopolitik analiz, hem tarihsel unsurların hem de günümüz modern egemenlik, tahakküm biçimlerinin anlaşılmasını kolaylaştırma imkânını verir. Tarihsel anlamda kader, mitoloji, efsane, kahramanlık vb.; biyolojik olarak genetik, sağlık-hastalık vb.; politik olarak da jeopolitik, üstün millet-ırk, yayılmacılık vb. gibi sayısız kavramlarla genişleyen ve güvenlik sorunsalının tam ortasına oturtulan toplumsal düzen tasarımları, karşımıza yüklü ve kalabalık bir inceleme malzemesi çıkarmaktadır. Distopyalar, bu sorunsala yaklaşma çabalarından bir tanesi olarak da değerlendirilebilir. Distopyalar hegemonik düzlemde ziyade, zorun hem arzulanan hem de arzu ettirilen düzeylerinin bileşkesini temsil ederler. Bir yanı sıra da modern toplumsal hakikatin nevrotik kavranışı veya takdimidirler. Çözumsuz gibi görünen her sorun, distopik dünyada büyük bir kâbusun, bunu inşa eden bir yönetsel tertibatın kurucu nedenidir aynı zamanda. Her ütopyik/distopik kurgu aslında *a priori* biyopolitiktir. Temel argümanlar, karakterler, mekân ve araçlar, o kurguda toplumsal olarak tanımlanan her ne ise onun terbiyesi, tedibi ve tadilatı üzerine kuruludur; ya da en azından bu arzulananmaktadır. Hedeflenen "cennet" veya dışlanan "cehennem" motifleri, arzulanan veya bastırılanın biyopolitik takdimidirler. Antikiteden beri hayatı (*bios*) politikleştiren şey, toplumsal hatların belirmesi ve bunun karşıt

¹ Biyo-iktidar kavramının çok tartışıldığı günümüzde tanım günden güne genişlemekte ve farklı yorumlarla değişmektedir. Ancak yine de çalışmamızda temel aldığımız tanım kısaca şöyle özetlenebilir: “biyo-iktidar, eşit oranda kafa ve kol emeği içeren hayatın üretici kapasitelerinin adıdır. Üretici güçler aslında günümüzde bütünüyle biyopolitiktir. Üretici güçler yalnızca üretim değil, aynı zamanda bütün yeniden üretim alanı boyunca işler ve bunları doğrudan kurar” (Hardt & Negri, 2001: 370; 2004).

unsurlarının da zamanla belirginleşmesidir. Modern anlamda aranan "cennet" gittikçe denetlenemez bir kâbusa dönüşmekte, hayal edilen her şey bu kâbusa sürüklenmektedir. Açıklanması gereken tam da budur: Cenneti tasarlamak değildir marifet, zor olan cehennemi öngörebilmektir. Bunun tek bir biçimi olmadığından asıl iş, cehennemin katlarını, cezalarını ayrıntılandırarak, cehennemin içinden onu yazabilmektir.

Biyopolitika, canlı, yaşayan varlık olarak nüfusun tüm sorunlarını, kolektif niteliği gereği iktidarın müdahale alanına çekmektedir. Distopik evren aslında modern dünyanın biyopolitik kurguları, modelleri gibidir. Bedene, üretici güçlere, üretim ilişkilerine ve nüfusa egemen olma durumu, iktidarın biyo-politikleşme zeminini, teknolojik yeniliklerin de yardımıyla oldukça genişletmektedir. Dolayısıyla, toplumsal düzenin güvenliğine ilişkin kamu politikalarının her öne çıktığı durumda da kaçınılmaz olarak bir istisna hali (olağanüstü hal) tartışması gündeme gelmektedir.² Günümüzde ise kamu güvenlik politikalarının bir sonucu olarak söz konusu istisna hali, süreklileşmekte, yaygınlaşmaktadır. Bu çalışmada, kamu güvenlik politikalarının inşa sürecinde rastlanan biyopolitik unsurlar, açmazlar (özgürlüğün ve güvenliğin sağlanması vb.), birbirinden farklı kurgulara, bağlamlara sahip üç distopya *Bindokuzyüzseksendört (1984)* (George Orwell), *Cesur Yeni Dünya (CYD)* (Aldous Huxley), *Fahrenheit 451 (F451)* (Ray Bradbury) çerçevesinde tartışılacaktır.

Buraya kadar ortaya konulardan hareketle temel iddiamız şöyle özetlenebilir: Siyasal sistem içinde tanımlanan demokratik haklar ve özgürlükler kendinden menkul kavramlar sayılamaz. Hak ve özgürlükler ancak toplumun farklı kesimlerinin çıkarlarıyla tanımlanırlar. Bu yüzden kamu güvenliğinin veya iç güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması için sarf edilen söylemlerin ve uygulamaların, hak ve özgürlükler alanına dışarıdan yapılan bir müdahale niteliğinde olduğu düşünülmemelidir. Seçme, seçilme özgürlüğü veya mülkiyet hakkı üzerine kurulan liberal kamu/toplum düzeninin temel zemini, kamu güvenlik politikalarının üzerinde yükselmiştir (Neocleous, 2014a). İç güvenlik politikalarının inşasını, formüle edilmesini, uygulanmasını içeren tüm kamu politikası süreçleri, en başta mülkiyet hakkının korunmasının garantisi üzerine kuruludur. Kamu özgürlüklerinin sağlanmasının birinci koşulu hakkın mülkiyet üzerinden tanımının netleştirilmesidir. Distopyalar, bu durumu alegorik, sembolik ve biyopolitik mecazlar ve anlatılar yoluyla ifade etmektedirler. Bu çalışma kapsamında distopya örnekleriyle göstermeye çalışacağı şey şudur: Kamu/iç güvenlik politikaları, zorun/şiddetin rolünü öne çıkararak, sadece demokratik hak ve özgürlüklerin altını oymamakta, aynı zamanda demokratik bünyeye içkin olan

² Agamben'in Carl Schmitt'ten beri çok tartışılan bu hali/durumu seçikleştirdiğini görüyoruz. Ancak bir o kadar da müphem kıldığı da açık: "...bu önlemler, hukuk düzleminde anlaşılmayan hukuki önlemler gibi paradoksal bir durumda konumlanırlar ve istisna hali, yasal biçim, olamayan şeyin yasal biçimi halini alır" (Agamben, 2006: 10).

otoriterliği farklı modellerle ve farklı koşullarda sağlamlaştırmakta ve yeniden üretmektedir.

BİR KAVRAMSALLAŞTIRMA OLASILIĞI: KAMU BİYOPOLİTİKASI

Öncelikle şunu sormak gerekir: Bu alanı araştırmak için bir “kamu biyopolitiği” kavramından söz edilebilir mi? Nüfusun planlanması, beden, emeğin, üretici güçlerin, üretim ilişkilerinin, kültürel alanın ve bir bütün olarak da hayatın (*bios*) denetim biçimleri, biyopolitik mekanizmalar olarak kavranabilir mi? Kamu güvenlik politikalarının tasarlandığı, uygulandığı kamu düzeni/toplumsal düzen içinde yer alan birçok unsur ve araç biyopolitik açıdan da değerlendirilebilir mi? Bu sorulara bazı varsayımlarla açıklık getirebiliriz. Öncelikle biyopolitika kavramının tek başına kullanıldığında çok da açıklayıcı olmadığını belirtmemiz gerekir. Ancak, “kamu düzeni” retoriği ile toplumsal düzenin ıslahı üzerine kurulu (kamu/iç) güvenlik politikaları yeni bir “kamu biyopolitikası”nı işaret etmektedir. Kamu politikaları analizinde kullanılan belirli inceleme aşamaları, biyopolitik unsurlara da uygulanabilir. Güvenlik politikalarına ilişkin sorunun tanımlanması; gündemin oluşturulması; çözüm aşamalarının formüle edilmesi; bunların uygulanması; uygulamaya ilişkin ilk ürün/çıktıların alınması ve sonuçların etki alanlarının değerlendirilmesi vb. bu politikaların analizindeki temel aşamalardır.³ Burada önemli olan husus, politikanın taraflarının, oyuncularının ve bunların yaslandığı çıkarların, ağların tanımlanmasıdır. Kamu biyopolitikası bu unsurların berraklaşmasına yardımcı olacak alt katmanları açığa çıkarabilir. Burada toplumun disipline edilmesi hususları devlet ve onunla ilişkili kurum, aygıt ve organlar yoluyla irdelenebilir. Birey toplumla bütünleşik bir bedenin parçası olarak ele alındığında distopyalarda sıkça rastladığımız disiplin, baskı, otorite gibi unsurlar daha rahat açıklanabilir. Böylece politika döngüsündeki hatlar distopya örnekleriyle belirginleştirilmiş olur. Distopyalarda biyopolitikleşen sürecin kamu politikası döngüsü eşliğinde kavranması denemesi, “kamu biyopolitiği” olarak adlandırılabilir. Üretimin en önemli unsuru olan emek sürecini, bu süreçte onu belirleyen bedeni ve zihni, büyük bir kontrol/denetim toplumunun parçası olarak kurgulayan distopya örneklerimiz, kamu politikası analizi araçlarıyla daha somut bir biçimde kavranabilir (bkz. Tablo-1).

³ Kamu politikası analizinde kullanılan bir yöntem olarak aşamaların tanımı ve sıralamaları için bkz. Parsons, 1995; Hill, 2005; Akdoğan, 2012; Yıldız ve Sobacı, 2013. Ayrıca bu analizin distopya örnekleri değerlendirilerek biyopolitika döngüsüne uygulanmış hali için yukarıda bulunan Tablo-1’i inceleyiniz.

Tablo 1. [Kamu] Biyopolitika Döngüsünün Kuruluşu

	<i>CYD</i>	<i>1984</i>	<i>F-451</i>
Sorunun Tanımı/Zaptetme: Eski-Yeni Toplum dikotomisi/ayırımı	İstikrar-Komünite-Özdeşlik; Dünya Devleti; Dünya Denetçileri-Alfa Artı Seçkinler	Çift-Düşün ilkelerine göre düşüncenin denetimi	Mutluluk ve Toplumsal düzenin sağlanması
Gündem/İdeoloji Oluşturma/Meşruiyet: İç-Dış Tehditlere Karşı Toplumun Sağlam Duruşu	Nüfusun devamının sağlanması; toplumsal sınıf farklılıklarının titizlikle korunması	Düşünce Suçunun engellenmesi; Medyanın denetimi	Kitap okuma, saklama, yaymanın yasaklanması
Formülasyon/Yeni Toplum Modelinin İnşası	Duyguların, arzuların denetlenmesi, yönlendirilmesi; özel hayatın ve özel alanın kısıtlanması; yapay dölleme ile nüfusun ve farklı sosyal sınıfların varlığının denetim altında tutulması: İstikrar!	Haber ve enformasyon akışının sıkı denetimi; düşünce suçlarının takibi	Tüketim yoluyla arzuların denetimi; kitap bulunduranların cezalandırılması ve kitapların yakılması
Uygulama/Yeni Düzenin İşleyişi	Bokanovski Süreci	Dezenformasyon yoluyla toplumun yönlendirilmesi; Parti'nin düzen yanlısı inanç inşası	İtfaiye teşkilatının her türlü güvenliğin garantörü olması
Çıktılar/Sonuçlar	Katı olarak sınıflara ayrılmış, farklılaşmış toplumsal düzen	Parti seçkinleri dışında tüm üretici güçlerin iç ve dış düşmana karşı teyakkuzda olması	Sistemin yönettiği üretim tüketim döngüsüne uygun, itaatkâr bireylerin yaşamı

Kaynak: Huxley, 1999; Orwell, 1985, 2015; Bradbury, 2012 kaynaklarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Güvenlik politikalarında kullanılan biyopolitika kavramı ile kastedilen şeyin daha anlaşılır olması gerekir. Şöyle söylenebilir; beden (vücut), mekân ve nüfus üzerinden güvenlik politikalarının inşası, modern toplumsal düzenin sınırlarının da belirlenmesi anlamına gelmektedir. Devletin bedeni, tarihsel olarak yurttaş/uyruk kimliğinde cisimleşerek yasalar/rejimler yoluyla hayat bulmuştur (Neocleous, 2014b). Devletin bir varlık biçimi olarak sürekliliğinin sağlanması ancak ve ancak toplumsal ve maddi ilişkiler düzeyinde gerçekleşecektir. Bunun biricik yolu üretim ilişkileri başta olmak üzere tüm emek biçimlerinin denetlenmesi, tüketim döngüsünün yönlendirilmesi, alışkanlıkların, arzuların ve ideolojik kanaatlerin inşa edilmesidir. Devlet için sadece beden olarak insanın/toplumun denetimi değil, aynı zamanda onun biyolojik varlığından

(devletin biyolojisinin) ayrılmaz parçası olan zihninin, düşüncelerinin denetimi gereklidir (Çankaya, 2013).

Özetle denilebilir ki devlet “birey ötesi/üstü” bir varlıktır; [devlet] kendi bedeni ve ruhu üzerinde hüküm süren kolektif bir özne olarak kavranmaktadır (Lemke, 2013: 26-27; 2002; 2010; Neocleous, 2014b; Özkazanç, 2007). Biyo-iktidar, teknolojik gelişmenin büyümesinde, emek gücünün ve onun üretici kapasitesinin üzerinde yükselir. Üretici güçlerin bu anlamdaki biyopolitik niteliği toplumun tüm alanlarının ve değerlerinin yeniden üretimini sağlayacaktır (Hardt ve Negri, 2001: 370). Bunun sonucunda hayatın üretim düzeniyle olan ilişkisi artık farklılaşmıştır. Öyle ki, üretimin hayata değil de hayatın üretime nüfuz etmeye başladığı adeta distopik bir evren tasarımı karşımıza çıkar: Bir bütün olarak hayat iktidarın nesnesi haline gelmiştir. İktidar hayatı kuşatmakta, iktisadi/toplumsal yeniden-üretim döngüsünü sağlamaktadır. Böylece eski “disiplin toplumu”nun statik/durağan ilişki ağı, biyopolitikleşmiş iktidarın (biyo-iktidar) toplumun tümünü iktidarın merkezine yerleştirilmesiyle “denetim/kontrol toplumu” haline dönüşür (Foucault, 1993; 2000; Hardt & Negri, 2001: 48-49; 2004). Biyo-iktidar unsurları siyasal pratikler yoluyla kültürel, hukuki, estetik vb. hayatın birçok alanına yerleşir ve kamu politikalarını yapılandırır. Tarihsel olarak dönemlerin koşulları ile temsil edilen devlet akıllı, şimdi bir “biyo-akıllı” gibi çalışır.⁴

İnsanın toplumsal hayattaki yeri sanki siyasal alanın dışındaymış gibi düşünüldüğünden, “istisna hali”, devlet ve toplum bağlantısının kopuk olduğunun varsayılmasının sonucunda yaratılmaktadır. O alana girmenin yegâne koşulu ise öldürme/yaşatma yetkisinin egemene tanınmasıyla sağlanabilir; o meşhur Schmitt ifadesiyle “egemen istisna haline karar verendir”. Bu da kaçınılmaz olarak [kutsal] insanın siyasal alana girdiği anda “çıplak hayatı” (*bios*) kabul ettiği anlamına gelir. Sonuçta, siyasal/politik alan doğal olarak çıplaklığı varsayar (Agamben, 2001: 122-123; Agamben, 2006; Baştürk, 2014).

Güvenlik, (iktisadi ve siyasi) istikrarın, asayişin sağlanması, nüfusun ve emeğin kontrolü açısından “çıplak hayat” kavramsallaştırmasının içinde düşünüldüğünde basbayağı biyopolitik bir sorunsal haline gelir. Devletin egemenlik gücü belirli bir toprağın üzerinde vücut bulurken, disiplin bireylerin bedenlerini hedef alır. Dolayısıyla güvenlik politikaların muhatabı bu bedenlerin yarattığı kitle, kalabalıklardır (nüfus). Güvenlik/asayiş, hukukun sağlanmasında önemli bir rol oynar; başka bir deyişle “yasayı hakikat değil, güvenlik yapar” (Yılmaz, 2012: 8-9). Güvenlik, “emniyetsizlik” ile ilişkilendirildiği için emniyetin sağlanması kendiliğinden biricik öncelik haline gelmeye başlamıştır (Haspolat, 2012). Bu anlamda “güvenlikleştirme”⁵ en önemli kamu politikası uygulaması haline gelir.

⁴ Bu konuda açıklayıcı bir metin için bkz. “Güvenlik eksenli biyo-akıllı ve biyo-politika, yaşamın yüceltimi üzerinden siyaseti insan varlığının sürdürülebilmesine demirler. Neo-liberal dönemde insan hayatını güvenlik altına almak adına savaş ve onun ayrılmaz bir parçası olan olağanüstü hal artık her yerde ve dolayısıyla ‘hiçbir yerde’dir” (Yılmaz, 2012: 13).

⁵ Bkz. (Haspolat, 2013: 32-33; Neocleous, 2014a).

Güvenikleştirmenin özü şudur: Özgürlük ancak ve ancak güvenlikle garanti edilebilir. Bunun sonucunda toplumsal düzen, hegemoniklik ve otoriterlik sarkacında sallanıp durur. Özgürlük-güvenlik ikilemi de buradan türetilmektedir. İlk dönem liberal düşünürlerin tartışmaları daha naif olarak mülkiyet haklarının korunması, iktisadi düzende yeniden üretimin koşullarının sağlanmasına dayanırken, zamanla bu tartışmalar geniş boyutlu bir siyasal haklar literatürüne dönüşmüştür (Neocleous, 2014a). Tarihsel olarak yurttaş hakları mülkiyet haklarının korunmasının bir dolayımı olarak biçimlenmiş, modern toplumsal sınıflardan bağımsız hale getirilmiştir. Özgürlük ise [sınıfsız] yurttaş haklarının içinde eritilerek, piyasa normları yoluyla tüm topluma yayılmıştır. Böylece başta eşitsiz olarak kurulan oyun (toplumsal/siyasal düzen), herkes için olduğu varsayımıyla bir fırsat rekabetine (piyasa mekanizması) indirgenecektir. Güvenlik politikalarının asıl dayanağı olan şey tam da budur: Serbest piyasa rekabetinin güvencesi! Sermayenin yeniden üretim döngüsünü garanti eden ve emeğin yeniden üretimini sağlayan nüfus politikaları kamu/iç güvenlik politikalarının özünü oluşturmaktadır: “Kamu biyopolitikası”.

Bununla birlikte güvenlik politikalarına ilişkin literatürde tek bir güvenlik tanımı bulunmamaktadır; bunları kısaca sıralarsak (Neocleous, 2014a):

- Mülkiyet rejiminin ve piyasa koşullarının devamını sağlayan **iktisadi/ekonomik güvenlik**;

- Emek gücünün denetimini, sermayenin yeniden üretimini sağlayan ve sermaye aleyhindeki baskıları yumuşatan **sosyal güvenlik**;

- Kurumsal ve toplumsal mekanizmalarının yürütülmesini ve sağlıklı işlenmesini garanti eden devlet varlığının (kamu düzeni) meşruiyetini sağlayan **kamu güvenliği**;

- Devletin diğer dıştaki unsurlara karşı güvenliği anlamında **ulusal güvenlik**.

Aslında kamu güvenlik politikaları anti-politika unsurlarını körüklemektedir. Böylece savaş şiddetle, şiddet de anti-politikayla birleşir. Bir anlamda sivil toplum her zaman savaş halinde kabul edilebilir.⁶ Savaşın önemli bir kısmı askeri olmaktan çok sermayenin yeniden üretimi için dünyanın biçimlendirilmesi üzerine kurulmaktadır. Hayat ve politika eski dolayım ilişkilerinin tersine doğrudan çatışma alanı haline gelmiş, bir nevi biyopolitikleşmiştir. Dilde/söylemde, birikim ve bölüşüm mekanizmalarında tüm toplum sermayeleşmiştir (Hardt & Negri, 2001: 54-57). Artık güvenlik, toplumsal yaşamı en genel düzeyde dönüştürmeyle görevli bir biyo-iktidar biçimi olmuştur (Hardt & Negri, 2004: 38). Güvenlik olağanüstülüğünü ve vazgeçilmezliğini

⁶ Yılmaz (2012) anti-politika vurgusunu şöyle açıklamaktadır: “Güvenlik eksenli politikalar, eşitlik istemlerini ve siyasal ihtilafları siyasetten arındıran bir anti-siyaset pratiği olarak işlev görmektedir”.

süreklileştirmek için “emniyetsizlik” tarafından şekillendirilmekte, dolayısıyla (burjuva) kamusal alanın emniyetini garanti etmektedir (Haspolat, 2012: 33).⁷

Buradan çıkarılan sonucu kısaca özetleyecek olursak; sürekli savaş halinin yarattığı sonuçlar, modern siyasi süreçlerde, hukuk devleti kurumlarıyla, kamu politikalarıyla aşılamayan bir sorunsala dönüşmüştür.⁸ Çünkü demokratik hakları içeren liberal toplumsal düzende “olağan” halin “istisna hali” aracılığıyla geçici olarak askıya alındığını varsayılmaktadır. Devlet, klasik tanımıyla “meşru şiddet tekeli” konumunu hukuk kurucusu niteliğiyle sağlamaktadır. Şiddet, hukuku sağlamaktan çok, hukuk kurma hakkını korumaya yöneliktir. Şiddet tekeli birdenbire topluma adaleti sunma değil de adaletin ne olduğunu (her tarihsel koşula göre değişen nitelikte) belirleme tekeline dönüşmüştür (Buck-Morss, 2004: 18-20; Akkanat, 2014). Devletin güvenliği sağlama aracı olarak kullandığı meşru şiddet, farklı gerekçelerle belirli toplum kesimlerine yöneldiğinde, liberal-demokratik açmaz (özgürlük-güvenlik) bir kez daha karşımıza çıkarır. Kaynağını toplumun garantörü olmaktan alan bir güç, yine toplumun belirli kesimlerine, meşru şiddet tekel hakkıyla müdahale etmektedir. Egemen bir varlık olarak devletin savaş açma gücü, yasal bir varlık olması niteliğini aşar. Bu da devletin meşruiyet alanının gittikçe daralmasıyla sonuçlanır. Distopik dünya tasarımları, meşruiyetin kuruluş ve bozulduğu süreçlerine ilişkin kamu politikalarını analiz etmemizde yararlı modeller olabilir.

DİSTOPYALARDA KAMU BİYOPOLİTİKASI

Çalışmamıza örnek oluşturan üç distopyanın biyo-akıl/biyo-iktidar unsurlarıyla irdelenmesi, kamu biyopolitiğiyle kastedilen şeyi biraz da olsa berraklaştırabilir. Daha önce de belirtildiği gibi nüfusun denetlenmesi aynı zamanda emek gücünün, üretici güçlerin sınırlarının belirlenmesi anlamına geleceğinden, teknolojik gelişmelerin sağladığı verimlilik artışları, yönetim unsurlarını, araçlarını dolaylı olarak etkilemektedir. Hayat, üretim ve distopik evrende iktidar için çalışmak, üretim de hayat için çalışmak haline gelir (Kumar, 2005; 2006; Hardt & Negri, 2001: 57). Distopyalar elbette yazıldıkları dönemin (*CYD-1932; 1984-1949; F-451-1953*) teknolojik olanaklarını yansıtmaktadır. Genellikle ihmal edilen şey ise teknik/teknolojik gelişmeler değil, toplumsal/siyasal koşullardır. Distopik kurgu-evreninde karşımıza çıkan öğeler, hakikatin ve/veya olgusal gerçekliğin kırılmış, bozulmuş, biçim değiştirmiş veya metaforik hali olmaktadır (Kumar, 2006; Tandaçgüneş, 2013; Jameson, 2009). Bloch’tan (2007) esinlenerek şunlar sorulabilir: Ütopya/distopyalar neyi çağırır? Sonra da şunlar: Geleceği öngörmenin bilgisi, “bugün”de veya “şimdi”de mi gömülüdür? Geçmişten geleceğe yürümenin zorunlu uğrağı bugün müdür? Yoksa asıl açıklanmak istenen

⁷ Carl Schmitt koruma ilişkisini şu şekilde açıklar; “Koruma-itaat ilişkisi olmaksızın bir hâkimiyet ya da tabiyet, mantıklı bir meşruiyet ya da yasallık durumu da mümkün değildir. ‘Koruyorum o halde kendime bağlıyorum’ cümlesi, devletin *cogito ergo sum* ilkesidir” (akt. Haspolat, 2012: 34; Agamben, 2006).

⁸ George Orwell’in belirttiği gibi “savaş gerekli yıkımı sağlamakta kalmaz, aynı zamanda bu yıkımı psikolojik bakımdan kabul edilebilir bir biçimde sağlar” (Orwell, 2015).

“bugün” müdür? Şimdinin veya bugünün geçmişe çağrısı ve geleceği öngörmesinin (geleceğe öngörüsü mü demeli acaba?) bileşkesinde mi durur ütopya fikri/ütopyacı düşünce? Ütopya döneminin toplumsal koşullarına yönelik bir karşı duruş, isyan hali de yansıtır mı? Yoksa bir tür onay mekanizması, modern anlamda hegemonyanın farklı biçimi mi? Birikmiş enerjinin boşalımı mıdır? Ütopyayı distopikleştiren unsurlar nelerdir? Bir tür dönemin toplumsal, maddi koşullarının dolayımı olan metaforlardan söz edilebilir mi? Şimdiyi yaşa(ya)mayan, bugünden kaçan bir dün veya yarın mı? Bu bağlamda ütopyanın/distopyanın zamanı doğrusal mı döngüsel (spiral) mi? Öyle görünüyor ki zamanın ilerlemesi onun döngüsellliğini daha çok düşünmemizi gerektiriyor. Eğer farklı zaman dilimleri arasında sıçrama mümkün olsaydı, geçmiş hayali bugünü yeniden yaratabilirdi.

Devlet biçimi/aygıtı distopyalarda çoğunlukla komite-kurul-parti-fraksiyon-seçkinler grubu-kast tarzına dönüşmekte, önderlik ve liderliği biricikleşmektedir. Bu tekil iktidar durumu kimi zaman 1984’te olduğu soyutlama düzeyinde kendisini gösterir. Büyük birader (ağabey) toplumun üzerinde tartışmasız bir baskı gücü, denetleyici ana unsuru, mutlak hâkimi olmasının yanısıra aynı zamanda bir metaforudur. Bu metafor, bireyin içine işlemiş meşru şiddet kapasitesini farklı yollarla açığa çıkarmasını anlatmaktadır. Örneğin, birey, muhbirliği kendisini onurlandırıcı bir paye olarak düşünür ve metafor da bu düzeyi temsil eder. Bu anlamda somuttur; ama biricikleştirme tek bir bireyle olmayabilir. Bireyleri diğerlerine nazaran değerlendirmek ister. Bu ölçüt, onların birbirlerini karşılaştırmaları yoluyla cezalandırılmalarını sağlar. Sonuçta, birey tek başına bir ceza nesnesi olarak neredeyse değersizdir. Örneğin *CYD*’de Dünya Denetçileri toplumsal düzene ilişkin her şey adına en yetkili kurul olarak görünür. Bu anlamda merkezîyet bu distopyaların tek koşulu olarak düşünülmemelidir; öyle ki bireyin içine işlemiş (biyo)iktidar unsurları zaten her bireyde kendini yeniden kurmaktadır. Örneğin “parti” ve onun daha da karanlık sureti olan “iç parti”, 1984’te tüm topluma yayılmış, her bireyde ideolojisi, sloganı ve yaşam tarzıyla cisimleşmiş, vücut bulmuştur (bkz. Tablo-2).

Üç distopya birbirine yakın ama üç farklı tarihsel kırılma dönemini temsil eder. Bunu farklı metaforlarla gerçekleştirir. Örneğin *CYD* 1932 yılında yazılmıştır ki bu tarih malum ve meşum bir altüst oluşu bize hatırlatır: 1929 Büyük Dünya Bunalımı! *CYD*’de bunalımın etkileri açık bir biçimde görülmektedir. 1910’larla birlikte Taylorist katı işbölümü Fordizmle vücut bulmuş ve montaj hattının üretim hızına, teknolojik ilerlemeye olan inancı güçlendirmiştir. Kuluçka ve şartlandırma merkezi, acımasız Fordist montaj hattının yarattığı işbölümünü temsil eder. *CYD*’de kuluçka ve şartlandırma merkezlerinde gerçekleştirilen “Bokanovski” sürecinin temel amacı nüfusun ve emek gücünün denetlenmesidir. İnsanların tüplerde yani yapay rahimlerde ve uygun sınıflara ait nitelikte üretilmeleri, sanki montaj hattının travmalarını yansıtmaktadır. Ötekileri veya vahşi ayrı bölge sayılmazsa Dünya Devleti’nin tüm nüfusu denetlediği, sayısını ihtiyaca göre ve

sosyal sınıflara, üretim sürecindeki işlevlerine ayırarak yaptığını görürüz (Huxley, 1999; bkz. Tablo-2).

Tablo 2. Distopyaların Benzerlikleri ve Farklılıkları

	<i>HUXLEY-CYD-(1932)</i>	<i>ORWELL-1984-(1949)</i>	<i>BRADBURY-F-451-(1953)</i>
Ana Karakter	Bernard Marx	Winston Smith	Guy Montag
Genel Eleştiri Unsuru	Fordist Montaj Hattı; Teknolojik Gelişme; İşbölümü	Totaliter Rejim; Kurumlar; Toplumsal Düzen; Aile	Totaliter rejimler; Tüketim Toplumu, Konforlu, Lüks Yaşam Standartları
Kurumlar ve Baskı Unsurları	Dünya Devleti; Dünya Denetçileri; Kuluçka ve Şartlandırma Merkezi;	Parti; İç Parti; Büyük Birader; Gerçek Bakanlığı; Barış Bakanlığı; Sevgi Bakanlığı; Bolluk/Varlık Bakanlığı; Düşünce Polisi; Muhbirler; Aile	İtfaiye Teşkilatı; Aile; Muhbirler
Kavramlar	Komünite, İstikrar, Özdeşlik	Düşünce Suçu; Yüz Suçu	Mutluluk; Aile; Tüketim
Biyopolitik Unsur	Nüfusun denetlenmesi (yapay dölleme; Malthus Kemerli); istikrar; iktisadi gelişme; dış düşmanla savaş hali	Ağır Emek, Enformasyon ve medya denetimi; disiplin; dış düşmanla savaş hali	Tüketim döngüsünü garanti edecek ailenin varlığı; zorunlu mutluluk hali; dış düşmanla savaş hali
Araçlar ve Süreçler	Bokanovski/Yapay Dölleme/Şartlandırma/ Hipnopedik Öğrenme/Soma Hapları; Toplu Eğlenme/Ayin	Tele-Ekran; Medya Denetimi; Sansür; Dezenformasyon; Zafer Cini ve Sigarası; Tütün; İki Dakikalık Nefret ve Nefret Haftası	Eğitimde basitleştirme; Okumanın yasaklanması ⁹ ; Dev ekranlı konforlu evler
Zaman	Ford Öncesi/Ford Sonrası	Büyük termo-nükleer savaş sonrası dünya	İki nükleer savaş sonrasında kültürel değerlerin ve yasaklandığı dönem

Kaynak: Huxley, 1999; Orwell, 1985, 2015; Bradbury, 2012 kaynaklarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

⁹ *F-451*'de Yüzbaşı Beatty ana karakter Montag'a eski düzeni anlatır: "Okullar kısaltılmış, disiplin gevşedi, felsefe, tarih, dil dersleri kalktı... Yaşam dolaysız, iş az, eğlence çalışmaktan hemen sonra geliyor, düğmelere basmaktan, anahtarları döndürmekten, somunları ve civataları sıkmaktan başka bir şeyi öğrenmeye ne gerek var?" (Bradbury, 2012: 91-92; ayrıca bkz. 95-96).

Üç distopya için geçerli olan ana unsur otoritenin ve ona kasteden düşmanların tartışılmaz varlığıdır. Bu yüzden (sürekli) “savaş” üçü için de ana temalardan biridir. Öyle ki 1984’te toplumun Okyanusya’nın savaşta olduğuna ikna edebilmesi için devletin belirli aralıklarla şehrin bazı yerlerine küçük çaplı ses bombaları atması, böylece savaş halinin (olağanüstü halin) canlı kalmasını sağlanmaktadır (Orwell, 1985; 2015; bkz. Tablo-2). Burada kahramanlar önce beden sonra da zihinsel denetime tabi bir süreçle karşımıza çıkmaktadır. Biyo-iktidar unsurları 1984’te kendini öncelikle bireylerin zihninde inşa eder. Onların bedenleri, Büyük Birader’in tele-ekrandaki görüntüsüne, Parti’nin ilkelerine hayat vermiştir. Biricik otorite sayılan Parti’nin ve Büyük Birader’in himayesinde kalmak tüm kötülöklere karşı bireyin kendini korumasını garanti eder, aksi düşünölemez bile. Herkes bir gün onun iradesine teslim olacaktır (belki de Winston Smith bile...). Sonuçta paradoksal görünse de distopik kurguyla tutarlı ilkeler çıkar ortaya: *Özgürlük köleliktir; savaş barıştır; cehalet kuvvettir!* Bradbury’nin *F-451*’inde ise bu durum tüketimden, konforlu yaşamdan sağlanan mutluluk olarak resmedilir. Bireyler mutlu/memnun olmaları zorunludur. Bunun temel koşulu ise geçmişi asla hatırlamamak, onu hatırlatacak herhangi bir şeyi bulundurmamaktır. Bunların başında kitaplar gelir; itfaiyeciler bunun için vardır. Kitaplar geçmişin, yaşanan acıların en büyük suçlusudur, insanları zehirlemektedir. Yönetim insanlara ekranlardan, konforlu evlerden ulaşır ve her imkânı tanır. Geçmişi hatırlamanın hiçbir faydası yoktur. Birey herşeyiyle teslim olmalı ve mutlu hayatın keyfini sürdürmelidir. Guy Montag bu tuhaflığı ilk keşfeden kişi değildir elbette; ancak buna cesaret eden ilk itfaiyeci sayılabilir (Bradbury, 2012; bkz. Tablo-2). *CYD*’de ise tüm toplum, düzenli kullanması zorunlu *soma*¹⁰ adlı uyuşturucu maddeyi alıp mutlu olur. Kısaca özetlersek, ilerleme, gelişme ve bu uğurda her şeyi feda etme fikri üç distopyanın ortak yönlerinden biridir.

Distopik tasarımın en önemli parçası bir milat fikri veya “tarih-öncesi” inşa etmektir. Aslında distopik metinler zamanlararası tarih yapan/yazan içerikler çıkarırlar önümüze. Kendisinden önce olanın verebileceği tüm ayrıntıları ona göre en uygun (çoğunlukla saptırılmış) bir bileşimde sunulduğundan, belirlenen milat, anlatıyı, kurguyu belirleyen en önemli husus haline gelir. Buna mukabil miladın öncesinde mutlaka bir felaket, kargaşa ya da büyük bir savaş yaşanmıştır. Bu distopik metinlerde rastladığımız bir genel çerçevedir. Daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi distopik metinlerdeki yönetim modeli, uyruğuna ya da yurttaşına dışsal faktörlerle değil, ona işlemiş (nüfuz etmiş), içsel bir iktidar yaratarak içselleşmiştir. Örneğin 1984’te ana karakterler başta olmak üzere herkes, rejimin saldığı korkudan, onun gözetiminde nasibini almaktadır. Ancak birey bir süre sonra, rejimin sınırları dışında da bir “bedeni” olduğunu gösteren planlara dahil

¹⁰ *CYD*’de toplum uykuda şartlandırma (hipnopedi) yoluyla bebeklik döneminde itibaren birçok slogan öğrenerek yetişkin hale gelir. Yetişkin olduklarında bunları asla unutmazlar. Bunlardan bir tanesi de *soma* adlı maddeyle ilgilidir “*bir gramı bin musibet savuşturur*” (Huxley, 1999)

olur. Distopik metinler bu bağlamda büyük açmazlar yaratırlar. Karakterler ütöpik/distopik kurguların hemen hemen hepsinde olduğu gibi doğrusal bir gelişim çizgisi sergilemezler. Her kurgunun veya karakterin bir karşıtı/değil'i mevcuttur. Her olayın karanlıkta kalmış bir yüzü; bütün bir yaşamın aslında çok büyük bir yalan, yanılsama üzerine kurulmuştur. Birey bunu fark ettiğinde ise kurtuluş için artık çok geçtir.

Bireyin varlığı, topluma malolmuş bedeninin resmi gibidir. Bu çoğunlukla emek süreci/işgücüne indirgenmiş birim olarak çıkar karşımıza ve farklı dünya biçim ve kurguları bunu değiştirmez. Örneğin *CYD*'de toplum farklı sınıflara ayrılmış emek gücü ve bunun üretim hattına koşulması olarak tasarlanırken, *F-451*'de toplum içindeki kabul, prestij/saygınlık gibi öğelerin bir meslekte cisimleştiği itfaiyecilikle temsil edilir. Toplum, *1984*'te olduğu gibi ailelerin içinde yer etmiş otoritenin değer yargılarıyla büyük bir baskı altındadır. O yüzden tüketim alışkanlıkları, gündelik ihtiyaçlar bu genel kanaatlerin etkisinde ve hatta denetimindedir.

Yönetim ister merkezi ister adem-i merkezi parçalarla hakimiyet yaratıyor olsun, bireylerde temsil edilmez. Birey görünmeyen muktedirin sadece basit bir parçası veya temsili resmidir. Bireyin içine giren iktidar uzantıları, araçları (apparatus) aslında onu çoktan istila etmiş, tüm hücrelerini (düşüncelerini) ele geçirmiştir. İktidar her bireyde kendini kopyalayarak çoğalır: Aslında Foucault'nun meşhur ifadesiyle *iktidar her yerdedir* (Foucault, 1993; 2000). Böylece topluma hâkim olma sorunu ortadan kalkmış olur; daha önce de belirttiğimiz gibi iktidar bireye içkin, ona gömülüdür. Her beden iktidarın gizli veya açık bir suretidir; suretin de ötesinde iktidar o bedendir artık. Bu da başlı başına biyopolitiktir ve yarattığı sonuçlar genellikle aynıdır. Örneğin, *1984*'te bir ailenin, babanın kendilerini ihbar etmeye hazır, kurnaz çocuklarıyla övünmesi bundandır. İhanet eden kendisi bile olsa gözünü kırpmadan ailesinin tüm bireylerini ihbar etmelidir; korkunç olan ise bu gurur verici olarak kabul edilmesidir (Orwell, 1985; 2015). Birey kendisi değildir artık; her şeyi kendisine katmış bir iktidar uzvudur o. Kayıp cennet, hayal/rüya alemi, düşsel varlıklar, diyarlar ile bezeli ütöpik dünya somuta yükselmiş, iktidarın kendisinde tecessüm etmiş bir kutsaldır bundan böyle.

Ütopyanın cenneti, dehşeti ve azametiyle kendini bambaşka bir yere koyan, bireyi içine alan bir gerçeklikle yer değiştirmiştir. Başka bir dünya ya da öte(ki) bir dünya değil, bizzat bu dünya, bu acı, bu cehennem, bu zorbalıktan mürekkep gerçekliktir. Hayallerin suya düşmesi değil, gerçeğin, hayali bir kutsala dönüşmesidir. Eskinin nefretle çağrıldığı ve bitmeyen savaşlarla her saati teyakkuzda, nöbetleşe yaşayan ve belirlenen sınırlarda eğlenen, boşalan kitlelerin tahayyülüdür bu metinler.¹¹

¹¹ *CYD*'de doğum kontrol önlemlerinin trafik kuralları gibi uygulandığı serbest cinsel yaşam ve bunun toplu bir ayın gibi kutsanması (poplu seks), uyuşturucu soma maddesi ile toplumun yatıştırıcı madde bağımlısı haline getirilmesi buna örnek oluşturabilir. *1984*'te ise her gün yapılan geçmişe yönelik toplu küfür boşaltma

Distopyalar ölümü reddeden yaşam modelleri olarak da okunabilirler. Bu kurgular içinde yaşam her zaman ya haz ya hız ya da kendi kendini hep bir üst mertebede kutsallaştıran, biricikleştiren tazelik olduğundan, ölüm sahnenin hiçbir yerinde yer almaz. Hep gizlenir, mahrem kılınır; çünkü yaşlılık ve yaşlanma yaşam ve yaşayanlar için utanç vericidir; çünkü yaşamın bittiği yerde artık ne haz vardır ne de hız. Ölüm, bütün kurguyu bozan, oyunu bitiren kalles bir komlodur. Her şey yaşam içindir, her şey yaşatılmalıdır ama istenilen sınırlarda, ölçütlerde/ölçülerde; sonra sessizce, hem de daha önce hiç yaşamamış, yaşatılmamış gibi çekip gitmelidir. Yaşlanmak yasaktır; yaşlıları toplumdan defederek ama çok gizli biçimde ortadan kaldırmak gerekir. *CYD*'de çocuklar hastane, ölüm evi özdeşliğinde yaşlıları ziyaret ederek yaşlılıktan ve yaşlanmaktan tiksindirilir. O yaşta yaşamının hem toplumsal bir ayıp hem de suç olduğuna yönelik güçlü bir inanç kurulmuştur çocukluktan beri.¹² Yaşam/ömür biyolojik olarak değil, biyopolitik olarak sınırlandırılmıştır. Nasıl ki aile hayatı, tüketim alışkanlıkları, duygulanım dünyası, cinsel temas sınırlıysa bunlar da hep kamunun ölüm politikası (nekro-politika) tarafından belirlenmektedir (Mbembe, 2014; Çalkıvık, 2011). Ölüm/yaşam döngüsünün belirlenmesi önemli bir kamu (biyo) politikası aracıdır.

1984'te sessizce kaybolan (kaybedilen) insanlar aslında mahremiyetin bir ifadesidir. İki insanın (hele ki iki ayrı cinsiyette) yan yana duruşu [bile] yasaklanmış, duygusal bağ oluşturmaları engellenmiştir. Tersinden düşünüldüğünde diğer distopyalara göre 1984'te bu durum duyguların hala hayat bulabileceğine olan inancın ve her şeye rağmen yaşadığının ifadesidir. Baskı çok yoğundur ama insan tümüyle fethedilmemiştir: Her şey çok kötüdür ama bir çıkış mutlaka vardır!¹³ Oysa *CYD*'de Linda karakteri vahşi bölgede kalmış ve "yapay dölleme" politikasının (Kuluçka ve Şartlandırma Merkezleri) uygulandığı bir dünyada büyük bir suç anlamına gelen gerçek doğum yapmıştır. Her ne kadar da hayatı acı içinde geçmiş ve sonlanmış olsa da, Linda kurtuluşun bir tür anahtarı, yordamı gibidir; ama onun açtığı yol da hâkim fikirler açısından boşunadır. Arzularına yenilen insan, tüm kurtuluş umutlarını berhava eder. Belki *F-451* (daha yeni olması vesilesiyle) daha ümitkâr görünür: Kurtuluşu bulmak mümkün ama gerçekleştirmek her zaman mümkün değildir.

Yeni dünyaya umutla bakan ütopyalar, yaşama kafa tutan insan aklı bilimle ilerledikçe distopikleşir, kapkara bir dünyaya dönüşür. Her distopya kara mıdır, bu tartışılır ama her kitlesel ütopya kimilerine göre hep karanlığı çağırır, insanlığın

seansı niteliğindeki "iki dakikalık nefret" saatleri ve "nefret haftası etkinlikleri" bir başka örnektir. *F-451*'de, geçmişin asla hatırlanmaması için kitapların ve belirli yönergeler dışında yazılı materyallerin yasaklanması, bunların büyük bir özenle yakılması ve toplumun buna olan sarsılmaz inancının sonucunda en itibarlı mesleğin itfaiyecilik olmuştur (bkz. Tablo-2).

¹² *CYD*'de çocuklar eğitim aşamalarının bir parçası olarak yaşlıların kapatıldığı ve bir süre sonra öldürüldüğü hastane/huzurevi benzeri yerlerde gezdirilirler. Bu, onlarda belirli bir yaştan sonra öldürülmenin meşruiyeti fikrini güçlendirir (Huxley, 1999).

¹³ Bu ifade 1984 için pek geçerli olmaz; kurgunun sonu hiç de temenni edildiği gibi bitmez.

ufkuna bir karanlık gibi çöker. Şiddet ve savaş mevcut dünya düzeninin mütemmim cüzü iken, modernleşen, dolayısıyla kitleselleşen toplumun da felaketi çağırması, dünyayı distopikleştirmemesi neredeyse imkânsız görünmektedir. Kitleselleşme ve kalabalıklar modernleşmenin, ilerlemenin bir parçası olduğuna göre kapitalist dünyadaki tüm teknolojik ataklar felaketi mutlaka çağıracaktır. Fakat bunun dışında bir dünya mümkün değil mi? Distopyaların birçoğu önce iyi ve mutlu yaşamı gösterir sonra da o yaşam uğruna inşa edilen karanlık gerçeği yüzümüze faş eder; hayal edilenleri buna kurban eder. Yaşamın kendisiyle başlayan bitişi, hem kontrollü hem de kontrolsüz olarak ondadır, kendi içindedir. Yani neden olduğu şey zaten kendi sonucudur; kim bilir sonucu da nelere neden olur? Kesintiler, sarsıntılar, kopmalar, şoklar, ani ataklar olsa da bu böyle sürüp gider.

SONUÇ

Güvenlik devleti kavramsallaştırmasında esas olan baskı süreci, sözüm ona özgürlük sağlamak için, toplumun yüksek standartlarda güvenlik altında tutulmasıyla sonuçlanır. Kamu güvenlik politikaları birey üzerinden vücut bulmakta, cisimleşmekte, ete kemiğe bürünmekte, birey devletin bedenine dönüşmektedir (Neocleous, 2014b; Foucault, 2013b). En önemli unsur nüfusun istikrarlı yaşamı, toplumsal sınıfların sağlamlştırılması, tüm bu kamu düzeninin denetlenmesi ve korunmasıdır. Distopik yönetim mekanizmaları aynı zamanda bir güvenlik devleti tasarımıdır. Toplumsal düzen adına alınan önlemler bireylerin mutluluğunu ve özgürlüklerini sağlamak içindir.¹⁴ Aksi takdirde tüm toplum kargaşaya sürüklenecek ve düzeni sağlamak güçleşecektir. Buna örnek olarak 20. yüzyıldaki hukuk devleti söylemi verilebilir. Hukuk, beden olarak insanla ilgili görünmemektedir. Nüfusla ilgili kolektif unsurların iktidarın müdahale alanına girmesi ölçüsünde insanla ilgilenmektedir (Özkazanç, 2007). Aslında bu dehşet vericidir; insansızlaşmış bir yönetim modeli, insana dair her kararı biçimlendiren bir biyo-iktidar tasarımı.

Her modern ütopyik kurgunun bir "yönetme" sorunsalına oturması, onu zorunlu olarak güvenlik veya denetim sorununa sürükler. Bu da kaçınılmaz olarak teknik, teknolojik, gelişmelerin biyopolitikleşmesi sonucunu doğurur. Biyopolitik unsur biyoteknolojik alanı daha fazla irdeler görünür. Daha çok distopik kurgular düzeyinde bunu net olarak görebiliriz. Hayat, politikanın altında değil, politika artık teknolojikleşmiş hayatın içine gömülmektedir (Agamben, 2001; Lemke, 2013; Çankaya, 2013). Bu kurgularda tüketim, üretim, cinsellik, boş zaman vb. tüm politik döngü, yeniden üretimin saf bir unsuru gibi değil de, onu diğerlerine içkin ve de teknolojikleşmiş yüzüyle sunulur. Böylece güvenlik, toplumsal düzenin asli unsuru olmanın yanında, hayat (*bios*) tanımını yeniden üreten, bozan, tüketen bir biyolojik varlığa (*zoe*) dönüşür ve tekno-politik bir organizmayı inşa

¹⁴ *F-451*'de önemli karakterlerden biri olan Yüzbaşı Beatty bir yangın operasyonuna giderken Montag'a şunları söyler "...işte dünyanın mutluluğunu korumak için gidiyoruz Montag" (Bradbury, 2012: 165).

eder. İtaat eden unsurların bir kısmı yaban, bir kısmı da evcil niteliktedir. Bir "öteki", "yaban" vb. olmaksızın beriki veya evcil tanımlanamaz ve ayrıcalıklı kılınmaz. Daha iyi yaşam ve daha kötü yaşam ancak böylelikle belirginleştirilebilir. Her üç distopya metni de kendi ötekisini inşa ederek kaçınılmaz olanı, yani hayata hükmeden gücü tanımlar. Gücü merkezileştiren ve onun niteliklerini tanımlayan her şey distopik metinde otoriterleşir. Üstelik bunu hem totaliter hem de "bio-meşruiyet" sınırları içinde yapar.¹⁵

Daha önce de tartıştığımız gibi distopyalarda daima bir milat vardır. Öyle ki bu kurguların hemen hemen tümünde mutlaka bir savaş veya yok oluş, alt-üst oluşlar, tarihsel kırılma, kopma yaşanmış ve sonrasında barışı ve özgürlüğü sağlayan yüksek-güvenlikçi bir rejim ortaya çıkmıştır. Aslında sorunun tanımı basittir: Her alanda istikrarın, her ne pahasına olursa olsun, sağlanması! Her üçünde de bir kurtarıcı, düzeni, gidişatı sorgulayıcı bir ana karakter mevcut olduğundan, politika döngüsü kahramanın serüvenlerinden, yaşadıklarından öğrendiğimiz kadarıyladır (bkz. Tablo-2). Karakterler biyopolitik mekanizmayı anlamamızı sağlarken aynı zamanda bu mekanizmaların aykırı yönlerini görmemizi kolaylaştırmaktadırlar. İdeal toplum düzenine ulaşmanın tek yolu, nüfusun disipline edilmesi ve otoriter bir çalışma/emek rejiminin, katı sansürün, hayatın her alanında yoğun izleme ve denetimin sürdürülmesidir. Distopik evrende ve zamanda bireyler, bütün bu düzenlemeleri ve kendi üzerindeki tasarrufları asla sorgulamazlar. Kendisine aykırı gelse (ki bu normal bireyler için mümkün olamaz) bile bireyin düzen karşıtı olması hayal bile edilemez. Zaten ana karakterleri farklı kılan da budur: Kuşku duymak ve dehşetle korkmak. Sorunlar ancak otoriteye sadakatle aşılabileceğinden, herhangi bir bireyin toplumun temel hedeflerinden sapması bütün herkesi ilgilendirir (kamu güvenliği). Bu yüzden "insan insanın kurdudur", yani distopya dilinde artık "herkes herkesin muhbiridir". Toplumun güvenliği artık güvensizlik haline gelecektir. Birey otoriteye itaat ettiğinde bile kendinden emin olamayacağından, öz-güvenini yitirir; tedavi edilemez biçimde sisteme bağımlı hale gelir.¹⁶ Distopik evren ve zaman tasarımı her türlü teknolojik gelişmenin de yardımıyla insanı ve bütün bir toplumu fethetmiştir artık. [Kamu] güvenlik politikasının özü tam da budur: Güvensiz güvenlik ya da güvenilmez güvenlik!

KAYNAKLAR

Agamben, G. (2001). *Kutsal İnsan*. (İ. Türkmen çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Agamben, G. (2006). *İstisna Hali*, (K. Atakay çev.) İstanbul: Otonom Yayıncılık.

¹⁵ Kavramın daha geniş bir açıklaması için bkz. (Lemke, 2013).

¹⁶ Bunun en iyi örneği 1984'tür. Smith daha önce kendinden emin bir kararlıkla direndiği Parti'ye ve Büyük Birader'e, maruz kaldığı ağır sorgudan sonra teslim olacak ve hatta sevmeye bile başlayacaktır (Orwell, 1985; 2015).

- Akdoğan, A. (2012). Aydınlanmadan Neoliberalizme Kamu Politikasının Sarsıl(a)mayan Egemenliği. *Amme İdaresi Dergisi*, 45(4), 1-24.
- Akkanat, S. (2014). Güvenlik Siyasetini Aşmak: İstisna ve Hukuk İlişkisi Üzerine Bir Tartışma. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 69(2), 279-307.
- Baştürk, E. (2013). Bir Kavram İki Düşünce: Foucault'dan Agamben'e Biyopolitikanın Dönüşümü. *Alternatif Politika*, 5(3), 242-265.
- Bloch, E. (2007). *Umut İlkesi*. (T. Bora çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bradbury, R. (2012). *Fahrenheit 451*. (Z. Kayalıoğlu & K. Kayalıoğlu çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Çalkıvık, A. (2011). Ölümüne Yaşatmak: Güvenlik Sorunu Olarak 'Yaşam'. *Toplum ve Bilim*, 122, 19-36.
- Çankaya, H. (2013). *Devlet ve Tabiat: Biyoteknoloji Çağında İnsan Hakları*, İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*. (M. A. Kılıçbay çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (1993). *Cinselliğin Tarihi*. (H. Tufan çev.) İstanbul: Afa Yayıncılık.
- Foucault, M. (2000). *Entelektüelin Siyasal İşlevi*. (I. Ergüden, O. Akınhay ve F. Keskin çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2013a). *Toplumunu Savunmak Gerekir*. (Ş. Aktaş çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Foucault, M. (2013b). *Güvenlik, Toprak, Nüfus*. (F. Taylan çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Hardt, M. & Negri, A. (2001). *İmparatorluk*. (A. Yılmaz çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hardt, M. & Negri, A. (2004). *Çokluk: İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi*. (B. Yıldırım çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hardt, M. & Negri, A. (2011). *Ortak Zenginlik*. (E. Yıldırım çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Haspolat, E. (2012). *Neoliberalizm ve Baskı Aygıtının Dönüşümü*. Ankara: Nota Bene Yayınları.
- Hill, M. (2005). *The Public Policy Process*. London: Longman-Pearson.
- Huxley, A. (1999). *Cesur Yeni Dünya*. (Ü. Tosun çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Jameson, F. (2009). *Ütopya Denen Arzu*. (F. Burak Aydar çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Kartal, O. (Ed.) (2016a). *Biyopolitika: Platon'dan Arendt'e Biyopolitikanın Felsefi Kökenleri 1*. Ankara: Nota Bene Yayıncılık.
- Kartal, O. (Ed.) (2016b). *Biyopolitika: Foucault'dan Günümüze Biyopolitikanın İzdüşümleri 2*. Nota Bene Yayınları, Ankara.

- Kumar, K. (2005). *Ütopyacılık*. (A. Somel çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Kumar, K. (2006). *Modern Zamanlarda Ütopya ve Karşı-Ütopya*. (A. Galip çev.) İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Lemke, T. (2002). Foucault, Governmentality, and Critique. *Rethinking Marxism*, 14(3), 49-64.
- Lemke, T. (2010). From State Biology to the Government of Life: Historical Dimensions and Contemporary Perspectives of 'Biopolitics'. *Journal of Classical Sociology*, 10(4), 421-438.
- Lemke, T. (2013). *Biyopolitika*, (U. Özmakas çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mbembe, A. (2014). *Nekro-Siyaset*. (A. Aydın çev.) 10.2017 tarihinde Ayrıntı: <http://ayrintidergi.com.tr/nekro-siyaset/> adresinden alındı.
- Neocleous, M. (2013). *Sivil Toplumunu Yönetmek: Devlet İktidarı Kuramına Doğru*. (B. Ahıska çev.) Ankara: Nota Bene Yayınları.
- Neocleous, M. (2014a). *Güvenliğin Eleştirisi*. (T. Ok çev.) Ankara: Nota Bene Yayınları.
- Neocleous, M. (2014b). *Devleti Tahayyül Etmek*. (A.Sarı çev.) Ankara: Nota Bene Yayınları.
- Neocleous, M. (2012). *Güvenlik, Şiddet ve Savaş*. (E. Embel ve G. Çorbacıoğlu çev.) Ankara: Dipnot Yayınları.
- Orwell, G. (1985). *Bindokuzyüzsensendört*, Haldun Derin (Çev.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Orwell, G. (2015). *1984*. (C. Üster çev.) İstanbul: Can Yayınları.
- Özkazanç, A. (2007). Biyo-politik çağda Suç ve Cezalandırma: Denetim Toplumunda Neo-Liberal Yönetimsellik. *Toplum ve Bilim*, 108, 15-51.
- Paker, E. B. (2009). Güvenlik Endüstrisi ve Güven(siz)liğin İnşası: Bir Toplumsal Paranoyayı Anlamak. *Toplum ve Bilim*, 115, 204-225.
- Parsons, W. (1995), *Public Policy: An Introduction to the Theory and Practice of Policy Analysis*, Aldershot: Edward Elgar.
- Tandaçgüneş, N. (2013), *Ütopya: Antikçağ'dan Günümüze "Mutluluk Vaadi"*. Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Yıldız, M.& Sobacı, Z. (Ed.) (2013). *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama*, Ankara: Adres Yayınları.
- Yılmaz, Z. (2012). Bir Sürekli Savaş Hali ve Anti-Siyaset Pratiği Olarak Güvenlik Politikalarının Eleştirisi. Neocleous, M., içinde *Güvenlik, Şiddet ve Savaş* (s. 7-14), Ankara: Dipnot Yayınları.